

культуровідповідного виховання з метою розвитку творчих якостей особистості.

Наступні дослідження проблеми можуть бути спрямовані на розкриття вікових аспектів, форм та методів культуровідповідного виховання творчої особистості в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. Сухомлинський. // Вибр. тв.: в 5т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.1. – С. 55. – 206.

2. Сухомлинський В.О. Гармонія трьох начал / В. Сухомлинський. // Вибр. тв.: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.5. – С. 569–578.

3. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В. Сухомлинський. // Вибр. тв.: в 5т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С. 283 – 582.

4. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа / В. Сухомлинський. // Вибр. тв.: в 5т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4. – С. 7 – 390

5. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 5097. – оп. 1. – спр. 169.

УДК 37.013.73:37(09)

ВПЛИВ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА І ДИТИНИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ДНЗ «ЯЛИНКА» БРОВАРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)

Тетяна ТОЦЬКА (Бровари)

У статті розкривається вплив філософських ідей літературних творів В.О.Сухомлинського на становлення особистості педагога та виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: особистість педагога, особистість дитини, професійне зростання, педагогічний потенціал, виховання і розвиток, оновлення змісту освіти.

В статті раскрывается влияние философских идей литературных произведений В.О.Сухомлинского в становлении личности педагога и воспитании детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: личность педагога, личность ребенка, профессиональный рост, педагогический потенциал, воспитание и развитие, обновление содержания образования.

Дитячий садок, вихователь, діти. Чи завжди все в житті дитсадка знаходиться в гармонії, злагоді, у взаєморозумінні... Однозначно ні – це життя, але шляхи до розуміння, ширості, любові у стосунках з дітьми, колегами, батьками потрібно шукати. Потрібно шукати шляхи до оновлення змісту роботи з дітьми, потрібно оновлювати методи і прийоми навчально-виховної роботи, потрібно зростати професійно, а для цього потрібно любити свою роботу, любити дітей. Для будь якої людини природним є прагнення пізнати саму себе та собі подібних. А для педагога це першооснова його професійних можливостей і здатностей. Проте як мало, власне кажучи, ми знаємо про вплив педагога на вихованця та становлення особистості самого себе. Таємниці «малого» і «великого» всесвіту, два дивовижні світи Дорослого та Дитини залишаються й досі нерозгаданими, а тому такими привабливими.

Перші сторінки людської книги життя заповнює раннє дитинство.

О цій порі, як ніколи глибоко і свіжо сприймається світ: і трави здаються зеленішими, і сонце теплішим, а дорослі мудрими й добрими.

«...День у дитинстві здається безконечним, луг – безмежним, поле – безкраїм ...Чого воно так?» , запитує герой твору « Зелений луг,

квіти, метелики» В.Сухомлинського і тут же ми знаходимо відповідь: « Мабуть тому, що саме в дитинстві перед нами відкриваються найтонші, найніжніші барви рідної землі».

«Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, самобутнє, неповторне життя. І від того, як минуло дитинство, хто вів за руку в дитячі роки, що ввійшло в її розум і серце з навколишнього світу – від цього багато залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [5, с. 234]

І тут важливо, щоб поруч з дитиною був чуйний, небайдужий, з добрим серцем вихователь, саме від нього залежить чи зуміє він розвинути у дітей вміння бачити «дива» природи, вміти помічати їх, не пройти мимо, а зупинитись, помилуватись, помріяти, замислитись «чому воно так?» і знайти відповідь у дорослого, який завжди поруч, рядом, який все знає, який теж «родом з дитинства» і не втратив цього відчуття.

Водночас в своїх творах В.Сухомлинський порушує багато проблем виховного впливу як на дитину дошкільного віку, так і на самого педагога. Безсумнівним є одне – проблеми ці не залишають байдужими нікого. У нашому швидкоплинному світі все, що стосується

таємниці виховання змушує вчених і практиків спільними зусиллями розкривати невідоме, розшифровувати зашифроване, відкривати потаємне.

Василь Олександрович пише: «Мене дуже непокоїла байдужість окремих дітей до живого і прекрасного в навколишньому світі, тривожили вчинки, що свідчили про незрозумілу, на перший погляд, дитячу жорстокість. Як пробудити в дітей добрі, світлі почуття, як утвердити в їхніх серцях доброзичливість, дбайливе ставлення до живого й прекрасного» [3, с. 56] І тут же відповідає: « Досвід підтверджує, що добрі почуття своїм корінням сягають у дитинство, а людяність, доброта, лагідність, доброзичливість народжуються в праці, в турботах, хвилюваннях про красу навколишнього світу. Добрі почуття, емоційна культура – це серцевина людяності. Якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховати» [3, с. 56]

Отже, такі виховні цінності, як моральні почуття і якості необхідно формувати з найменшого віку. Таким почуттями, в першу чергу, є – милосердя, доброта, працелюбність, чесність, порядність, ввічливість, терпимість, любов до людей, до рідного краю, до батьківської оселі.

Василь Олександрович був твердо переконаний в тому, «...що є якості душі, без яких людина не може стати справжнім вихователем, і серед цих якостей на першому місці – вміння проникнути в духовний світ дитини». [3, с. 12]

А в творі В.Сухомлинського **«Які ви щасливі діти!»** він говорить про те, що маленькі діти дуже щасливі від того, що у них попереду життя, і у них є багато часу для того, щоб навчитись бачити, помічати красу природи, відчувати цю красу, якщо вони не будуть байдужими до неї, якщо вони навчаться її берегти та примножувати. Але діти будуть щасливі лише тоді, коли їх виховує небайдужий вихователю, вихователю, який вмє помічати красу, не проходить сам мимо див природи, зупиняється, щоб показати ці дива дітям, вихователю з чуйним, лагідним, вразливим серцем. Як на мій погляд, саме з цього твору потрібно починати в вузах підготовку молодих спеціалістів-вихователю, щоб кожен майбутній педагог замислився над тим, чи зможе він зробити своїх вихованцю щасливими, чи обрав він цю професію за покликом серця.

Ще одна вимога до вихователю – це досконале пізнання дитини, вміння відчувати її, знання фізіологічних та вікових особливостей дітей дошкільного віку, досконала професійна підготовка. Саме це, очевидно, мав на увазі В.Сухомлинський, коли написав твір **«Лілія і черепаха»**, в якому між рядками вдумливий

педагог має «прочитати» наступне: в дошкільний заклад приходять різні діти, серед них є діти-«лілії», і діти- «черепахи». Дітей-«лілій» можна відразу побачити. Ці діти в період адаптації, звикання до дошкільного закладу, плачуть, кричать, і їм найбільше вихователю приділяє уваги, заспокоюючи їх, вихователю весь час знаходиться поруч з цими «ліліями», а діти-«черепахи» не кричать, вони тихенько сидять на стільчику, чи десь у куточку і, чекають, поки за ними не прийде мама. Вони лише запитують у вихователю, коли вона прийде. До таких дітей менше підходить вихователю, адже вони не плачуть і не вимагають уваги вихователю, але якби знали вихователю, як страждають такі діти, як страшно та боязно у них на душі, опинившись не в домашніх умовах, коли поруч не мама, а чужа тьотя та ще й так багато дітей! Досвідчений педагог має розпізнавати, відчувати таких дітей-«черепах» і не залишати їх поза увагою, а навпаки, оточити їх ласкою, турботою, любов'ю та теплотою свого серця.

Таким чином, оповідання допомагає молодому спеціалісту задуматися, обираючи професію вихователю про те, наскільки глибоко він розуміє стан дитини та її індивідуальні особливості.

Перед тим, як вступати до вузу потрібно добре зважити чи зможе та чи інша особа бути другом для дитини, чи зможе полюбити дітей, віддати себе дітям, бо випадкова людина в педагогіці – це нещасна людина, нещасними будуть і діти.

Ось чому педагог повинен мати хороші психолого-педагогічні знання про вікові індивідуально-типологічні особливості дітей дошкільного віку, кожен має розуміти дитину, її душевний стан, знати як допомогти дитині в період адаптації. Всі діти, як і дорослі люди різні і по-різному сприймають зміну оточення. В. Сухомлинський писав: « Не забувайте однієї дуже важливої прозаїчної істини: учителю треба мати величезний талант любові до людини і безмежну любов до своєї праці і, насамперед до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливостю почуттв – а без цих якостей і праця педагога перетвориться в муку» [3, с. 90]. Такими особистими якостями має бути наділений педагог – любов до своєї справи, до людей, до дітей, бо без неї не може бути й педагога.

Отже, любов до дітей – основний критерій у виборі професії вихователю.

Так, В.О.Сухомлинський залишив нам, педагогам і дітям, надзвичайно цінний скарб – свою літературно-педагогічну творчість, дидактичний засіб, який дозволяє вихователю задуматися самому, пропустити через себе

філософську ідею, а потім впливати на дітей не тільки опосередковано, а й прямо, засобами художнього слова. Твори Василя Олександровича спонукають до розуміння почуттів дітей і педагогів, до аналізу та осмислення вчинків героїв, до прийняття певних висновків.

Педагог, який працює з дітьми ніколи не повинен задовольнятися досягнутим, не стояти на місці, постійно удосконалювати свою майстерність, бути в пошуку нових шляхів впливу на дитину, багато працювати над собою, удосконалювати як професійні якості, так і особисті людські, завжди бути в пошуку, творити і йти вперед. Читаючи твір В.Сухомлинського **«Камінь і струмок»** ми можемо сказати, що педагоги-вихователі – це «струмочки». Початок їх діяльності сповнений надій, мрій і ми їх порівнюємо з «безтурботними струмочками». Пройде час, «вихователі-струмочки» отримають досвід роботи і перетворяться на «повноводні річки» та будуть «напоювати своїми водами» інших людей, дітей, віддаватимуть їм свої знання, любов, але на їх шляху буде, можливо, багато перешкод – «каменів». Успіху ж досягне той, хто мав перед собою чітко поставлену мету і йшов до неї, долаючи всі перешкоди, той, хто спрямовував свої сили («води») у вірне «русло».

Питання, яким закінчується твір **«Чого струмки прагнуть завжди вперед? що таке вперед?»**, є надзвичайно філософським і відповідь на це питання кожен з читачів може дати свою.

Наша думка така: «Вперед – це значить:

- не бути байдужим;
- не стояти на місці;
- бажання змінити світ, внести свій позитивний вклад в розвиток будь-чого;
- ставити мету і працювати на її здійснення і всі ці завдання для молоді, для «струмків», адже ми закладаємо майбутнє;
- кожен з нас має залишити свій слід на Землі.

В оповіданнях для дітей В.Сухомлинського **«Людина принесла життя»** та **«Ліхтарник»** закладена глибока філософська думка про людину-творця та людину-руйнівника. Кожен педагог, хто прочитав ці твори, має замислитись над тим, що саме хотів донести до нас автор? Над чим має замислитись кожен з нас? Адже все знаходиться в наших руках. І саме від нас, педагогів, залежить майбутнє наших дітей. Головне – це вміння побачити в маленькій дитині завтрашнього громадянина, зрозуміти, що майбутнє дітей закладається зараз, по крихтах з усього, що вона робить в дитинстві. Творення себе в собі – це результат найвищого напруження духовних сил педагога-творця, а залежить вона і від життєвої мудрості, і від

майстерності, і від покликання бути справжнім педагогом.

Оповідання В.Сухомлинського – це настільна книга для дітей та педагогів тому, що вони вчать нас мудрості і людяності, вчать правильно чинити в тому чи іншому випадку – так оповідання **«Як ріка розгнівалась на Дощика»** вчить нас поважати один одного та засуджує таку людську якість, як гординя, що має велике значення у вихованні дітей, а оповідання **«Чекає своєї години»** навчає педагогів бути дуже уважними під час виховання дітей і вчасно помічати той «чортополох», який поселився в душі дитини і має «пророки» в сприятливу годину. Завдання вихователя полягає в тому, щоб помітити і «виполоти» його, а для того, щоб він не «проростав» в душах дітей, необхідно виховувати такий міцний стержень самоконтролю поведінки, щоб зросло лише добро.

Василь Олександрович ставив перед собою, та й перед нами ще одну проблему, яку має розв'язувати кожен, хто має справу з дітьми.

Він писав: «Ще більше мене тривожив духовний світ кожної дитини. Переді мною чуйні, ніжні, сприйнятливі серця. Чим більше я спілкуюся з дітьми, тим виразніше бачу, як відточується сприйнятливості серця й розуму кожної дитини до моїх слів, погляду, тону моїх порад і зауважень» [3, с. 97] ....Та найголовніше питання, яке не давало мені спокою протягом усіх років роботи, це питання про те, як вести дитину у великий світ суспільного життя? Як домогтися того, щоб кожна дитина бачила не тільки своє село, місто, красу річки, на берегах якої пройшло її раннє дитинство, а й величезний неосяжний світ своєї Батьківщини?» [3, с. 98] І щоб дати відповідь на це питання, яке турбує сьогодні і нас, він говорить: «...треба до тонкощів знати духовний світ кожної дитини». Це завдання В.Сухомлинський поставив нам, сучасним педагогам, і відповідь нам теж зрозуміла.

«Чи зумію я побачити, чим живе дитина кожного дня, що в неї на душі? Чи буду я завжди справедливим з дітьми?» – запитує себе Василь Олександрович. Тож, якщо ці питання будуть ставити перед собою наші педагоги-вихователі, то і відповідь знайдуть обов'язково. А відповідь знову нам дає сам Василь Олександрович:

«Десь у найпотаємнішому куточку серця в кожної дитини своя струна, вона звучить на свій лад, і щоб серце відгукнулося на моє слово, треба настроїтися самому на тон цієї струни». [3, с. 97] Ця відповідь і є основним завданням у вихованні сучасних дітей сучасними педагогами. І не будемо забувати про те, що процес духовного відродження України спонукає педагогів до творчості в пошуку нових підходів у вихованні дітей, а на постать Василя Олександровича ми

дивимося й сприймаємо, як на активного співучасника у вирішенні наших сучасних соціально-педагогічних проблем державної ваги. Тому завжди він буде залишатися не лише нашим сучасником, й сучасником майбутніх поколінь.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сухомлинський В.О. «Чиста криниця», казки, оповідання, етюди / В.О. Сухомлинський. – Київ «Веселка» 1993р.

2. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. : у 5 т / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1980 – Т. 3.–С. 12, 56, 90, 97-98
 3. Сухомлинський В.О. Вибр. тв. : у 5 т / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1980 – Т. 5.–С. 234
 4. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв. : у 5 т. – К. : Рад. шк., 1976.– Т.1. – С. 55-206

УДК 37.091.4

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Ольга ТРЕТЯК (Кіровоград)

Розглядається проблема реалізації інноваційних форм і методів виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів на засадах педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

Ключові слова: морально-етичні цінності, інноваційні форми і методи виховання, ціннісне ставлення до людини, особистість, ставлення, філософія для дітей, навчально-виховний процес.

Рассматривается проблема реализации инновационных форм и методов воспитания ценностного отношения к человеку у младших школьников на засадах педагогического наследия В. Сухомлинского.

Ключевые слова: морально-этические ценности, инновационные формы и методы воспитания, ценностного отношения к человеку, личность, отношение, философия для детей, учебно-воспитательный процесс.

У вихованні в молодших школярів ціннісного ставлення до людини важко переоцінити значення спадщини В. О. Сухомлинського. Розкриваючи найважливіші проблеми навчання і виховання, вона й нині є підґрунтям розвитку морально-етичних якостей підростаючого покоління.

Метою нашого дослідження є реалізація інноваційних форми і методів виховання у молодших школярів ціннісного ставлення до людини на засадах педагогічної спадщини Василя Сухомлинського і показ можливостей її використання в сучасній навчальній діяльності.

Ідея виховання в дітей культури взаємин на основі поваги, людинолюбства, цінного ставлення до людини знайшла своє відображення в історико-педагогічних джерелах (Аристотель, Кант, Гегель, Ф. Аквінський, Е. Роттердамський, М. Аврелій, Г. Ващенко, Б. Грінченко, Дж. Локк, А. Макаренко, І. Огієнко, Ф. Рабле, В. Сухомлинський). Різні аспекти ціннісного ставлення до людини досліджували (Г. Балл, І. Бех, О. Бодальов, Я. Коломинський, В. Семиченко, Л. Виготський, В. М'ясищев, Л. Божович, В. Білоусова, О. Доукіна, В. Киричок, Т. Поніманська, К. Чорна та ін.)

Світ, який оточує людину, великий і різноманітний. Він наповнений різноманітними таємницями, які людство протягом свого існування намагається розгадати. Одна з

найважливіших таємниць – сама людина. А ми – вчителі і батьки – повинні навчити наших дітей жити у цьому світі.

Настав час, коли по всій системі освіти пройшов процес переорієнтації на людину, на дитину, на учня. Нехай повільно, хворобливо, але все ж таки школа повертається обличчям до особистості учня. І він поступово стає самоцінністю. Ставлення до морального здоров'я і усвідомлення його цінності є одним із елементів національної культури. Ось чому турбота за моральне здоров'я учня, намір зрозуміти його особистість, вивчити його ставлення до оточуючих людей, розуміння його настрою – вже показники спілкування з ним, як з рівним, з таким, що має власну точку зору.

Ціннісне ставлення до людини є особливим аспектом гуманізації відносин, оскільки людина, що є їх суб'єктом, сама стає головною цінністю й безпосереднім об'єктом взаємодії. Визнання людини найвищою цінністю містить також поведінкові аспекти культури людських взаємин, які в повсякденному житті мають вигляд різних технологій діяльності та поведінки [3].

У працях В. Сухомлинського висвітлюється багато актуальних для сьогодення ідей щодо виховання морально-етичних цінностей підростаючого покоління. Його педагогічна спадщина становить беззаперечний теоретико-прикладний інтерес, оскільки розширює наші